

SHOISLOM SHOMUHAMEDOVNING FORS-TOJIK ADABIYOTINI O'RGANISHDAGI XIZMATLARI

Xoljigitova Sevinch Zafar qizi

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Sharq xalqlari tillari va adabiyoti instituti

Janubiy Osiyo tillari va adabiyoti oliy maktabi

1-bosqich talabasi

sevinchxoljigitova78@gmail.com

+998508860740

Ilmiy rahbar: Kamola Raxmatjonova Abdumutal qizi

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20392906>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 11-may 2026 yil

Ma'qullandi: 15-may 2026 yil

Nashr qilindi: 26-may 2026 yil

KEY WORDS

Shoislom Shomuhamedov,
sharqshunoslik, fors-tojik
adabiyoti, tarjimashunoslik,
Shohnoma, Firdavsiy, mumtoz
adabiyot, tarjima, ilmiy meros

O'zbek sharqshunosligi taraqqiyotida muhim o'rin egallagan olimlardan biri Shoislom Shomuhamedovdir. U nafaqat tarjimon, balki adabiyotshunos va sharq xalqlari madaniyatining bilimdoni sifatida ham tanilgan. Olimning ilmiy faoliyati, ayniqsa, fors-tojik adabiyotini o'rganish va targ'ib qilish bilan chambarchas bog'liqdir.¹

Shoislom Shomuhamedov Sharq mumtoz adabiyotining ko'plab nodir namunalarini o'rganib, ularni o'zbek kitobxonlariga yetkazishda katta xizmat qilgan. U fors-tojik adabiyoti tarixini, uning badiiy xususiyatlarini va g'oyaviy mazmunini chuqur tadqiq etgan olim sifatida alohida e'tirof etiladi.

Shoislom Shomuhamedov 1921-yilda Toshkent shahrida tavallud topgan. Yoshligidan Sharq tillari, adabiyoti va madaniyatiga katta qiziqish bildirgan olim keyinchalik o'z faoliyatini sharqshunoslik ilmiga bag'ishlaydi.²

¹ O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. — Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi Davlat ilmiy nashriyoti, 2000–2005.

² Shomuhamedov Sh. *Xazinalar jilosi*. — Toshkent: O'qituvchi nashriyoti, 1981.

Shoislom Shomuhamedov o'zbek sharqshunoslik maktabining yirik vakillaridan biri bo'lib, fors va tojik tillarini mukammal bilgan. Shu sababli u mumtoz Sharq adabiyoti namunalarini asl manbalar asosida o'rganish imkoniyatiga ega bo'lgan.

Olimning ilmiy izlanishlari asosan:

- fors-tojik mumtoz adabiyoti;
- Sharq poetikasi;
- tarjimashunoslik;
- mumtoz epik asarlar;
- Sharq mutafakkirlari ijodini tadqiq qilish kabi yo'nalishlarni qamrab oladi.

Shoislom Shomuhamedov ilmiy faoliyati davomida ko'plab maqolalar, tadqiqotlar va kitoblar yaratgan. Uning ilmiy merosi bugungi kunda ham sharqshunoslik sohasida muhim manbalardan biri hisoblanadi.³

Fors-tojik adabiyoti jahon mumtoz adabiyotining eng boy va qadimiy tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Bu adabiyotda insonparvarlik, adolat, vatanparvarlik va ezgulik g'oyalari keng yoritilgan. Shoislom Shomuhamedov ana shu boy merosni o'rganish va targ'ib etishga katta hissa qo'shgan olimlardan biridir.

Olim ayniqsa Abulqosim Firdavsiy ijodini chuqur tadqiq qilgan. U buyuk shoirning mashhur "Shohnoma" asari ustida ilmiy izlanishlar olib borgan hamda asarning ayrim qismlarini tarjima qilishda ishtirok etgan. "Shohnoma" nafaqat fors xalqi, balki butun Sharq xalqlari madaniy merosining nodir namunasi hisoblanadi.⁴ Shoislom Shomuhamedovning "Shoh kitob va uning muallifi" asari Firdavsiy va "Shohnoma"ni o'rganishga bag'ishlangan muhim ilmiy manbalardan biridir. Ushbu kitobda olim Firdavsiy ijodining tarixiy, badiiy va falsafiy jihatlarini tahlil qiladi. Bundan tashqari, olim Umar Xayyom ruboiylarini ham o'rganib, ularning falsafiy mohiyatini ochib berishga harakat qilgan. Uning ilmiy qarashlarida Sharq she'riyati va falsafasi uyg'unligi alohida o'rin egallaydi.

Tarjima xalqlar o'rtasidagi madaniy aloqalarni mustahkamlovchi muhim vositalardan biridir. Shoislom Shomuhamedov esa tarjimon sifatida ham katta shuhrat qozongan. U tarjima jarayonida asarning milliy ruhini va muallif uslubini saqlab qolishga intilgan.⁵

Shoislom Shomuhamedov tarjimalarining asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

1. tarjimaning ravon va ta'sirchan bo'lishi;
2. asliyat mazmuniga sodiqlik;
3. badiiy tasvir vositalarining mahorat bilan berilishi;
4. Sharqona ruh va falsafaning saqlanishi.

³ Shomuhamedov Sh. *Fors she'riyatining shakllari*. — Toshkent: Fan nashriyoti, 2004.

⁴ Firdavsiy A. *Shohnoma*. — Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2018.

⁵ Shomuhamedov Sh. *Shoh kitob va uning muallifi*. — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1992.

Tarjimonning "Xazinalar jilosi" kitobi ham Sharq adabiyoti va madaniyatiga oid muhim ilmiy-adabiy asarlardan biri hisoblanadi. Ushbu asarda Sharq mumtoz adabiyoti namunalari, ularning ma'naviy ahamiyati va badiiy xususiyatlari haqida qimmatli fikrlar bayon qilingan. Shoislom Shomuhamedov o'z tarjimalari orqali o'zbek kitobxonlarini jahon va Sharq adabiyoti durdonalari bilan yaqindan tanishtirdi. Bu esa o'zbek tarjimachilik maktabining rivojiga katta ta'sir ko'rsatdi.

Bugungi kunda Shoislom Shomuhamedovning ilmiy va tarjimonlik faoliyati sharqshunoslik hamda tarjimashunoslik sohalarida muhim ahamiyat kasb etadi. Olimning ilmiy merosi yosh tadqiqotchilar uchun katta tajriba maktabi bo'lib xizmat qilmoqda. Uning asarlarida Sharq adabiyotining ma'naviy-estetik mohiyati chuqur yoritilgan. Ayniqsa, insonparvarlik, ezgulik va ilm-ma'rifat g'oyalari olim tadqiqotlarining asosiy yo'nalishini tashkil etadi. Shoislom Shomuhamedovning ilmiy faoliyati Sharq va o'zbek adabiyoti o'rtasidagi madaniy aloqalarni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Uning xizmatlari tufayli ko'plab Sharq adabiyoti namunalari o'zbek kitobxonlariga yetib kelgan.

Xulosa qilib aytganda, Shoislom Shomuhamedov o'zbek sharqshunosligi va tarjimachilik tarixida alohida o'rin egallagan yirik olimdir. U fors-tojik adabiyotini o'rganish, tadqiq qilish va targ'ib etishda katta xizmat ko'rsatgan. Olimning Abulqosim Firdavsiy, Umar Xayyom kabi Sharq mumtoz adabiyoti namoyandalari ijodiga oid tadqiqotlari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Shoislom Shomuhamedovning tarjimonlik mahorati, ilmiy qarashlari va boy ijodiy merosi o'zbek sharqshunoslik ilm-fani taraqqiyotiga munosib hissa bo'lib qo'shilgan. Uning asarlari kelajak avlod uchun ham muhim ma'naviy manba bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shomuhamedov Sh. *Fors-tojik adabiyoti klassiklari ijodida gumanizm*. — Toshkent: Fan nashriyoti, 1968.
2. Shomuhamedov Sh. *Sharq adabiyoti durdonalari*. — Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti, 1974.
3. Shomuhamedov Sh. *Tarjima san'ati va mahorati*. — Toshkent: O'qituvchi nashriyoti, 1985.
4. Shomuhamedov Sh. *Fors she'riyatining shakllari*. — Toshkent: Fan nashriyoti, 2004.
5. Firdavsiy A. *Shohnoma*. — Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2018.
6. [Uzsmart ensiklopediyasi](#)